

MILJÖ OCH EKONOMI har de något kön?

En skrift om jämställdhet, klimat och ekonomi

Har ekonomin och miljön ett kön? Frågan är befogad och ett positivt svar borde innebära stora konsekvenser för den politik som idag förs inom frågor om klimatarbete och lösningar på ekonomiska kriser. I juli 2012 antog Europaparlamentet en initiativrapport om ”kvinnors roll i den gröna ekonomin.”

Rapporten var författad av Mikael Gustafsson (V) och titeln borde snarast ha varit ”Genus och Hållbar ekonomi” men i Parlamentet tar man det man får. Rapporten innehåller flera skrivningar om bland annat tillväxtkritik och vikten av en jämställd och rättvis politik för ett hållbart samhälle. Det var med viss förvåning Mikael såg sin rapport antas utan några stora ändringar.

En initiativrapport är inte lagstiftande men uttrycker Europaparlamentets åsikt och i framtiden kan man hänvisa till denna åsikt i andra rapporter eller i mötet med Rådet och Kommissionen. Men det räcker inte med ord. Vi måste också arbeta för en ny politik som reflekterar och gör något åt den verklighet vi lever i.

Rapporten är naturligtvis inte alls så skarp som vi skulle önska men är ett steg på vägen. I arbetet med den hölls flera möten med miljö- och jämställdhetsorganisationer. Här vill vi redovisa för de tankar som ligger bakom denna rapport och den politik som krävs för att skapa ett hållbart samhälle.

VAD MENAR VI MED GRÖN OCH HÅLLBAR EKONOMI?

I detta häfte talar vi om grön och hållbar ekonomi. Det finns många definitioner för detta. Här likställs grön ekonomi med en hållbar ekonomi, eftersom det ena är omöjligt utan det andra. I det hållbara ligger frågor om ekologisk och social hållbarhet och för att ett samhälle ska vara socialt hållbart krävs också jämställdhet mellan kvinnor och män. Det handlar om att skapa en ekonomi där ekosystemens produktionsförmåga (planetens bärformåga) och grundläggande mänskliga behov och rättigheter uppfylls.

All ekonomisk utveckling i en grön och hållbar ekonomi sker alltså inom ramen för vad naturen tål och säkerställer en rättvis fördelning av resurser mellan människor, mellan kvinnor och män samt mellan generationer.

En hållbar ekonomi innebär att planetens och människans behov värderas högst. Målet är energieffektiva, hälsosamma samhällen där alla, oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, hudfärg, sexuell läggning, funktionshinder eller livs-åskådning kan vara delaktiga.

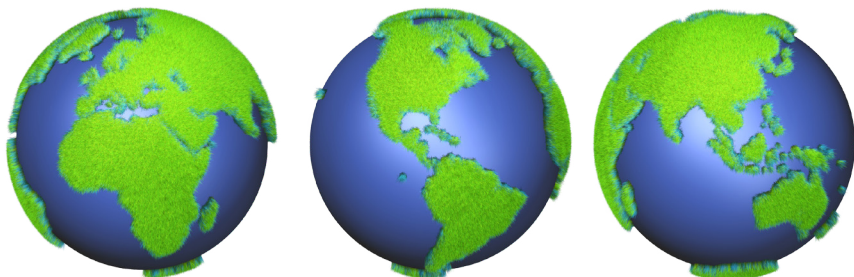
1. BAKGRUND

Varje vara som produceras och konsumeras påverkar våra naturresurser. Trots att dessa är begränsade och trots alla varningar om hur vi människor håller på att skapa en klimatkatastrof lever vi i ett ekonomiskt system som näst intill religiöst uppmuntrar tillväxt och konsumtion. Dagens ekonomiska system tar helt enkelt inte hänsyn till att naturresurserna är begränsade. Alla utsläpp från konsumtionen och produktion hamnar slutligen i våra ekosystem och vi ligger idag nära den gräns som dessa klarar av att hantera. När gränsen för detta är nådd kan viktiga ekosystem kollapsa. Och med dem vår välfärd, eftersom den är helt beroende av att ekosystemen fungerar.

För att hindra att detta händer måste det ekonomiska systemet förändras och anpassas. Vi måste helt enkelt skapa en grön och hållbar ekonomi. De som drabbas hårdast av klimatkatastrofer och av social ohållbarhet är världens fattiga, och framförallt kvinnorna. 1,3 miljarder människor lever idag på mindre än 1\$ om dagen. 70 % av dem är kvinnor. Men även i rika länder påverkas kvinnor hårdare än män.

För att skapa ett hållbart samhälle krävs verklig jämställdhet mellan kvinnor och män. Men också att vi hushåller med mänskliga resurser och skapar en balans mellan fattiga och rika. Vi måste dela på jobben och tillgångarna. Vi behöver helt enkelt social hållbarhet.

Idag är vår påverkan på jordens resurser – vårt ekologiska fotavtryck – mycket högre i rika länder än i fattiga. Om alla levde som vi i Sverige skulle mer än 3 jordklot behövas. Det är en obalans som är helt orimlig.

Tillväxtideologin

Dagens ekonomiska system leder till en mängd kriser: finanskriser, klimatkriser, ekosystem som kollapsar och med dessa följer sämre välfärd, på kort och lång sikt. Det är ett system där ständig tillväxt blivit ett självändamål och pengar sätts före människor. Att ifrågasätta tillväxt har blivit som att svära i kyrkan. Men när systemet har hamnat i kris måste man fråga sig om det inte är systemet som måste anpassas istället för människor och samhällen.

När världen nu drabbats av ekonomisk kris görs besparingar i välfärden, något som leder till sämre utbildning, hälsa, social omsorg, pensioner. Det leder också till bostadsbrist. De som drabbas hårdast är de som redan innan haft det svårt och hårdast drabbas kvinnor, som bland annat är överrepresenterade i de sektorer som bantas hårt.

Dessutom drar man in på viktiga saker som klimatsatsningar, bidrag till utvecklingsländer och satsningar på jämställdhet samtidigt som man uppmanar till mer konsumtion och tillväxt, det som var ett av de stora problemen till att börja med. Det är en ond cykel där de som redan har det sämst får betala mest. När bankerna är i kris betalas det av medborgarna medan vinsterna stannar hos aktieägarna.

BNP- ETT DÅLIGT SÄTT ATT MÄTA

Ekonomisk tillväxt är ett mått på den relativa ökningen i något produktionsmått. Det man oftast refererar till när man talar om tillväxt är ett samhälles produktion av varor och tjänster under ett år.

Ökningen mäts mot föregående tidsperiod och detta sätt att mäta likställs ofta med hur bra det går för ett lands ekonomi och därmed hur framgångsrikt ett land är. Ofta likställs tillväxt med välstånd men begreppet BNP kritiserar för att det utesluter flera viktiga parametrar. Man väger till exempel inte in de samhällsekonomiska kostnaderna för utnyttjande av naturresurser eller de mer långtgående effekterna tillväxt har. Man tar inte heller hänsyn till det obetalda arbetet eller till hur den verkliga fördelningen av välståndet ser ut.

I en politik som sätter fasta tillväxtmål utifrån BNP är alltså långsiktiga frågor om miljö och klimat liksom om jämställdhet och befolkningens välbefinnande nedvärderade till förmån för kortsiktiga tillväxtmål.

2. KONSUMTION OCH LIVSMEDEL

Ökad konsumtion är nästan alltid en förutsättning för ständig tillväxt. Och den sker ofta på någon annans bekostnad. För att få en bättre balans mellan fattiga och rika länder krävs att vi tänker om kring vad ekonomi och välfärd är. Fattiga länder måste få ökat utrymme att utvecklas. För att det ska fungera krävs dock att de rika länderna minskar sin del av produktionens uttag av naturresurser, förenklat minska den totala konsumtionsnivån, inte bara till att bli klimatneutrala utan också för att ge utvecklingsutrymme till andra. Vi måste helt enkelt sluta konsumera på andras bekostnad.

Den lyckliga konsumenten

Konsumtion likställs ofta med lycka, framgång och lust. Att handla är belöning, tröst och fungerar som en förstärkning av den egna identiteten. Det handlar om kön, ekonomi och ideologi.

På grund av vårt patriarkalt organiserade samhälle och de könsroller vi fostras in i har män och kvinnor olika konsumtionsmönster. Män konsumerar till exempel mer kött och använder oftare bil, medan kvinnor köper mer kläder och reser kollektivt. Vårt konsumtionsbeteende är en del i ett identitetsskapande där våra könsidentiteter bekräftas och återskapas.

De konsumtionsval vi gör är alltså inte rationella utan formas snarast kring en lust eller längtan att uppfylla eller skapa en viss typ av identitet, ofta sammanknuten med könstillhörighet.

Inkomstskillnader är en annan viktig del i hur vi konsumerar. Män tjänar generellt sett mer än kvinnor vilket ger dem möjlighet att konsumera på ett annat vis, och stigande inkomst och välstånd resulterar i mer konsumtion för både kvinnor och män. Så konsumerar alltså rika kvinnor mer än fattiga män men också fattiga män mer än fattiga kvinnor.

Spara tid

En vanlig typ av konsumtion idag är så kallad tidssparande konsumtion, eftersom tiden är given. Många gånger drabbar detta miljön. Då kostnaden för miljön inte bärs av individen får vi en högre miljöbelastning. Den som har råd köper alltså tid på miljöns bekostnad. Detta är en effekt av hur vårt samhälle ser ut, både ideologiskt och infrastrukturmässigt.

En lösning kan vara att införa arbetstidsförkortning, för att frigöra tid. Att låta saker ta mer tid, oavsett om det är resor eller matlagning är inte bara ett sätt att ändra konsumtionsvanor och skapa hållbarhet utan kan också handla om andra värden, som att kunna utveckla sitt fritidsintresse eller ha mer tid med familj och vänner.

Livsmedel – hot och hopp

Mycket av vår konsumtion handlar om mat; och mat har en stor miljöpåverkan. Idag har vi en ohållbar produktion med koldioxidutsläpp och miljögifter. Även frakt och framförallt produktionen av kött är problem vi måste börja hantera.

Att äta mindre kött, handla närodlat och miljövänligt är dock inte det enklaste när priset för industriellt producerad kyckling, snabbmat eller frysta varor som färdats lång väg är mycket lägre. Att äta kravmärkt och hälsosamt är ofta en fråga om ekonomi, den som har råd äter väl.

I ett individualistiskt samhälle uppmuntras vi inte att ta ansvar för varandra eller planeten. Vi kan därför inte lägga bördan på individen utan istället införa system som gör miljövänlig mat billigare. Även här behövs dock genusglasögon. Hänger människans höga köttkonsumtion ihop med idén om den riktiga mannen?

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER:

- Arbetstidsförkortning
- Miljöskatter och prissättning för hållbar konsumtion
- Kommuner bör upplåta mer mark för egen odling
- Skapa enhetliga, transparenta hållbarhets- och miljöcertifieringar som tar hänsyn till arbetsmiljö och social hållbarhet
- Ställa krav på energieffektivisering i elektronikprodukter likaväl som fordon och industri
- Främja produktion av t.ex. teknikvaror med lång hållbarhet genom att höja producentens miljöavgifter för sluthantering

R 3 3 N C 0 D 3 0 0 0

3. JÄMSTÄLLDHETEN OCH MAKTEN

Ett inneboende fel i dagens ekonomiska system är att vissa varor och tjänster inte värderas alls. Barnpassning, matlagning, odling, hämta vatten m.m. blir till exempel osynliga i ekonomin mätt som BNP eller tillväxt. Detta är arbete som oftast utförs av kvinnor och som är en förutsättning för att olika samhällen ska fungera. Men det förblir osynligt i ekonomernas statistik över tillväxt och välgång.

I det patriarkala samhället är kvinnors rättigheter mindre värda än mäns. Detta är ännu mer sant i vissa delar av världen. På många platser kan kvinnor inte äga land, få utbildning, tillgång till adekvat hälso- och sjukvård eller till teknik och naturresurser. Detta försvårar eller omöjliggör för kvinnor att delta i samhället på lika villkor.

Jämställd maktfördelning

I Europaparlamentet är kvinnorepresentationen ungefär 35%. Genomsnittet i medlemsländernas parlament är ca 24 % och i kommissionen är siffran 33 %. Ser man på ledande positioner ser man samma mönster.

Kvinnors rättigheter är
männliga rättigheter

Bild: Steve Snodgrass

Ministrar, ansvariga för ekonomi, militära insatser, ordförande i parlamentet och president i kommissionen är exempel där kvinnorepresentationen är låg eller frånvarande. Kommissionen har till exempel aldrig haft en kvinnlig ordförande. Detsamma gäller i organisationer som ska hantera klimatfågan och dess lösningar. Där saknas kvinnors röster och erfarenheter.

Demokrati bygger på en idé om att de förtroendevalda ska representera ett tvärsnitt i befolkningen. En obalans mellan könen undergräver därmed det politiska beslutsfattandets legitimitet. Ett jämlikt deltagande är nödvändigt för att kvinnor intressen ska beaktas på samma sätt som mäns. Detta är ännu mer sant när det gäller att skapa en grön och hållbar ekonomi.

Kvinnors underrepresentation i beslutsfattande och styrande organ beror också på svårigheten att kombinera dessa uppdrag med typiska kvinnorelaterade ansvarsområden så som att ta det övergripande ansvaret för familj och hem, eller att man har sämre tillgång till transporter

Det krävs Medvetenhet om jämställdhetsfrågor och ansvar av partier och beslutsfattare att agera. Familjeplanering, barnomsorg, delat föräldraskap och utbyggd kollektivtrafik måste utvecklas för att frigöra kvinnors tid och möjligheter att delta i samhällsutvecklingen.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

- Varvade listor till alla politiska val
- En man och en kvinna nomineras alltid till höga politiskt tillsatta poster i EU och nationellt
- Bättre insyn i urvalsförfaranden och nomineringar
- Kvoteringsystem
- Delad föräldraförsäkring
- Utökad lättillgänglig och billig barnomsorg
- Utökad omsorg för äldre och närstående
- Utveckla bättre ekonomiska mätinstrument som tar hänsyn till sociala och ekologiska faktorer

4. HÅLLBARA TRANSPORTER

Transporter står för ca 1/5 av våra utsläpp. För att nå klimatresultat måste vi alltså hantera frågan om transportsektorns energi- och miljöpåverkan. Det är också viktigt att skapa ett system som tar hänsyn till både kvinnors och mäns transportbehov. Att män tar bilen och kvinnor kollektivtrafiken innebär att vi måste tänka längre än bara vägsystem.

En viktig komponent är transporthierarkier, att i möjligaste mån använda det transportslag som är bäst lämpat och öka möjligheterna att resa mindre eller energisnålt. Från ökad tillgänglighet till IT till snabbtåg och hållbart bränsle. Detta kräver ett nytt sätt att hantera samhällsplanering, bredbandstillgång för alla, förtätning, planering där gång- och cykelvägar får företräde framför bilar och där godstransporter framförallt sker på räls och vatten.

Stora köpcentra utanför tätorter är ett växande problem. Dels slår man ut den mindre detaljhandeln och de nära affärerna men dessutom krävs ofta bil. Kvinnor, och framförallt äldre kvinnor har lägre tillgång till bil och blir extra utsatta. Vi behöver en trafiksnål samhällsplanering där vi av energi- och resursskäl bygger tätare och inte glesar ut staden.

En av de viktigaste åtgärderna i strävan för en hållbar ekonomi är att stärka den lokala och regionala kollektivtrafiken. Detta skulle hjälpa kvinnors vardagssituation men också få män att i högre grad använda hållbara transportsystem. Man måste dock också utgå från kvinnors och mäns uppfattningar om offentliga miljöer och riskbedömningar. Det måste kännas tryggt att gå, cykla eller ta bussen.

Transporter av varor måste i mycket högre grad ske via spårbunden trafik eller sjöfart. Utöver de koldioxidutsläpp som kommer ur vägtransporten finns viktiga trafiksäkerhetsaspekter. Detta kräver stora satsningar på spårbyggnation och utveckling av vattenleder.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

- Inför transporthierarkiskt tänkande i all samhälls- och trafikplanering
- Utveckla bredbandstillgång
- Billig, tillgänglig kollektivtrafik
- Energi- och trafiksnål samhällsplanering
- Genusperspektiv införs på alla beslut om trafikplanering
- Satsning på spårutbyggnad och utveckling av vattenleder

TRANSPORTHIERARKI:

1. IT och Bredband
2. Gång och Cykeltrafik
3. Kollektivtrafik
 - a. Spårbunden
 - b. - förnybara drivmedel
 - c. - fossila drivmedel
4. Sjöfart
Framförallt frakt
5. Bil
 - a. Delad
 - b. Ensam
6. Flyg

5. DE GRÖNA JOBBEN

Dagens arbetsmarknad är inte jämställd. Risken är att kvinnor kommer vara underrepresenterade också i framtidens gröna jobb. Det krävs därför åtgärder för att skapa jämställdhet inom till exempel transportsektorn, byggsektorn och tillverkning, där vi behöver se en hållbar utveckling.

Arbetet med detta måste börja tidigt och det handlar om att bryta könsstereotypa roller genom genuspedagogik och medvetandegöranden i alla nivåer av skolväsende och utbildning. Men också se på alternativ som kvotering och medvetet jämställdhetsarbete i alla myndigheters arbete och rekrytering.

Vi måste också se bredare på vad gröna jobb är. Det är lätt att tänka på teknik eller utveckling av energi när vi talar om gröna jobb men vi får inte glömma av att det finns massor av jobb med låg eller positiv effekt på miljön. Jobb inom administration och tjänstesektor har låg miljöpåverkan och kan bidra på olika vis till en hållbar utveckling.

I ett samhälle som fokuserar mindre på konsumtion av varor och mer på välfärdsproduktion är ett hållbarare samhälle. Men hållbarhet innebär också mänskliga resurser. Arbetstidsförkortning, schysta arbetsvillkor och löner, trygga arbetsförhållanden och rätten att organisera sig fackligt kan man inte bortse ifrån.

Dessutom är utbildning mycket viktigt för samhällsutvecklingen. Att utbilda nuvarande och kommande generationer i vad ett hållbart samhälle innebär är alltså avgörande för att styra om vårt samhälle att bli hållbart.

För att skapa förutsättningar för gröna sektorer krävs också stora investeringar från samhället. Satsningar på innovation, både teknisk och samhällsförändrande kräver pengar, infrastruktur och allt ifrån hjälp med att utveckla idéer till att starta företag.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER:

- Använda en enhetlig och bredare definition av Gröna jobb
- Positiv särbehandling av det underrepresenterade könet
- Arbete mot könsstereotyper i all undervisning
- Könsneutral karriärrådgivning
- Inkludera hållbar utveckling i alla utbildningar
- Satsningar på innovationer - i ett brett perspektiv
- Prioritera jobsatsningar som ger låga koldioxidutsläpp, t.ex. vindkraft och förskola

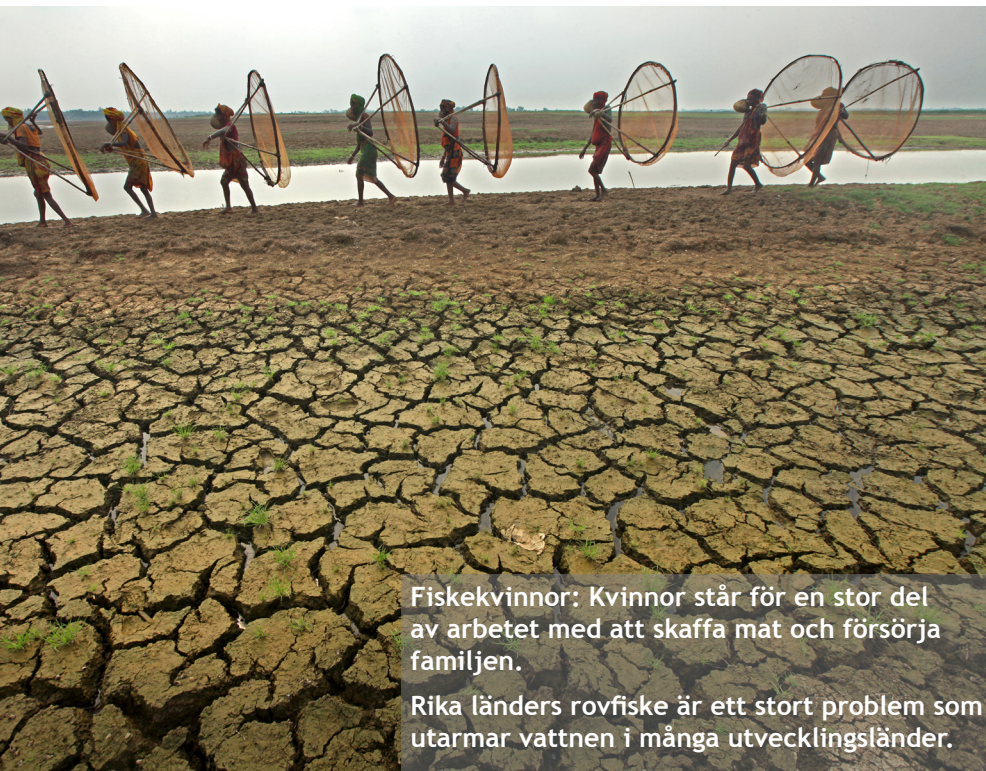

Undervisning kring hållbarhet och samhällsbyggnad kan skapa idéer för nästa generation gröna jobb.

6. UTVECKLINGSLÄNDERNA OCH HÅLLBARHETEN

I de minst utvecklade länderna finns en stor potential att lyckas, och till och med leda utvecklingen mot en grön och hållbar ekonomi. Detta beror på att de redan idag har en koldioxidsnål produktion och livsstil.

Omställningen kräver politiska reformer, men om reformerna stannar vid det egna landets gränser flyttar man problemet till andra länder. Det räcker inte att rika länder inför miljöbeskattning på sina egna produkter om man samtidigt investerar i miljöskadliga verksamheter i andra länder. Klimatkostnaden måste betalas av den som vinner på att utveckla produkten. Det handlar dels om att kompensera för utvinning av naturresurser i andra länder och dels om att införa kontroller på ekologisk och social hållbarhet i produktionen av varor som säljs i rika länder.

Fiskekvinnor: Kvinnor står för en stor del av arbetet med att skaffa mat och försörja familjen.

Rika länders rovfiske är ett stort problem som utarmar vattnen i många utvecklingsländer.

En omställning kräver också investeringar i infrastrukturprojekt, hållbara industrier och utbildningsväsende. Här måste de rika länderna ta ett större ansvar för att i sin utvecklingspolitik styra om mot sociala och ekologiska mål, men också för att kräva ansvar av de länder eller företag som begår rovdrift på utvecklingsländers naturtillgångar eller har produktion som närmast kan liknas vid slaveri.

Idag stoppas mycket av den hållbara utvecklingen av bristen på tillgänglig teknik. Dels handlar det om rena investeringar men dels om att den moderna energiproduktionen, t.ex. inom vind- och solkraft, skyddas av patent som omöjliggör för fattiga länder att göra nödvändiga investeringar.

Teknologi som underlättar arbetet inom jordbruk, energiförsörjning, sophantering och transporter är helt nödvändiga. Merparten av dessa områden sköts av kvinnor, samtidigt som de många gånger har svårt att få lån eller utbildning. Genusfokuserade satsningar och familjeplanering är nödvändiga liksom hälsorådgivning, inte minst inom sexuell och reproduktiv hälsa (SRHR).

EU måste också sluta möjliggöra för bönder i Europa att ha en bidragsförsörd överproduktion som säljs för dumpade priser i utvecklingsländer. Detta riskerar att slå ut det lokala jordbruket. Pengar måste istället investeras i att bygga upp en trygg lokal och hållbar livsmedelsförsörjning i utvecklingsländerna.

FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

- Underlätta för kvinnor att få lån
- Ge flickor och kvinnor samma tillgång till utbildning som pojkar och män
- Bistånd för att starta familjeplaneringscentraler och rådgivning i SRHR
- Förändra immaterialrätten så att ny miljövänlig teknologi blir tillgänglig
- Stoppa länders och företags rovdrift på naturtillgångar
- Stoppa alla bidrag till EU:s bönder som förstör den inhemska marknaden i utvecklingsländer

Frågan om miljö och klimat är definitivt könad. Vår värld är orättvis och våra ekonomiska system är byggda på ett sätt som upprätthåller denna orättvisa istället för att bekämpa den. Dessutom bygger de på en ständigt ökad konsumtion och tillväxt för tillväxtens skull. Allt detta resulterar i ett samhälle som inte

är hållbart ekonomiskt, socialt eller ekologiskt.

Om vi menar allvar med att skapa en mer rättvis värld och stoppa klimatförändringarna måste vi förändra hela vårt sätt att tänka kring samhälle, ekonomi och välfärd. Vi måste skapa ett samhälle som är jämställt och där rika länder tar mer ansvar för de klimatutsläpp som hotar att förändra vår värld. Snart lever vi i en värld med 9 miljarder människor, och redan nu ser vi effekterna av klimatförändringar, och de drabbar de fattiga länderna först och kvinnors liv hårdast.

Klimaträttvisa är omöjlig utan verklig jämställdhet mellan kvinnor och män, men också utan en bättre fördelning av världens tillgångar. Ett mer holistiskt synsätt är nödvändigt och den onda tillväxtcykeln måste brytas. Miljö, rättvisa, jämställdhet och ekonomi hänger ihop.

Om vi inte vill se en värld med klimatflyktingar och ökad ojämlikhet måste vi våga ta verkliga steg och betala det verkliga priset. EU är en av de viktigaste aktörerna i detta arbete men misslyckas med att göra ord till handling. Det finns dock alternativ och möjligheter att skapa en annan värld. Några förslag för detta har presenterats i denna skrift.

Mikael Gustafsson, Europaparlamentariker (V)
Ordförande i Jämställdhetsutskottet
Ledamot i Utvecklingsutskottet

guengl.eu
eu.vansterpartiet.se

GUE/NGL

Europeiska förenade vänstern/Nordisk grön vänster
Parlamentariska gruppen - EUROPAPARLAMENTET